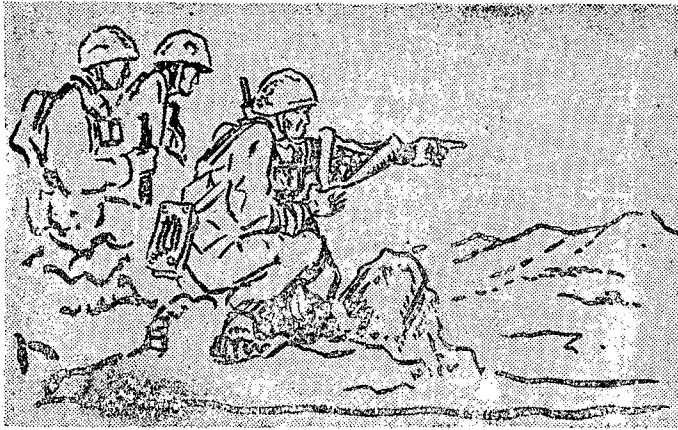

ס/אלוף י. נאמן

צ.ה.ל. והחינוך התיכוני

תיד, ישיג גם הוא את הכשרתו לפיקוד בחינוך התיכוני. ואילו את החינוך הטכני ישיג הלן (לרוב), בבתי-הספר המקצועיים: בתכנין, או באוני-ברסיטה (ולא נדון בזה כאן). מזדקרת גם האפשרות לשלב את החינוך לתפקידי פיקוד — כפי שינתן ע"י ביה"ס התיכון — עם השירות בגדנ"ע, כפי שהוא הולך ומעוצב כיום במדינה, ולהשיג בכך שדה תרגול מצויין לביצוע.

1. הצרכים — ושיטת ניתוחם

בפרק זה ננסה לדלות ולהעלות, מתוך הקיום המהים את דמותו השלמה של המפקד, את אותן התביעות שניתן להציגן בפני המוסד החינוכי כמגמות בעבודתו לשם השגת הצרכים שלנו. הפרקים 1-4 יוקדשו לנסיון להשלים את שלב הניתוח ובפרק החמישי אנסה לסכם את הפרטים שהועלו בפרקים הקודמים, ולחברם למצע שלם. מצע — אשר יתכן שיהיה בו כדי לשמש מעורר ומדריך לתיקונים בשיטה הנוכחית. וכאן יאמר: — חלק ניכר מתביעותינו יופנה, בסיכום, לאפיקי הגדנ"ע. אך למען לא ישמט דבר, נצא בחקירת היסודות מתוך גישה כוללת לנושא. אח"כ, בפרק על הביצוע, בהגיענו לעריכת המצע עצמו נפריד בין התביעות מביה"ס לבין התביעות מהגדנ"ע.

משהגך ניגש לניתוח הדברים מתברר לך מיד שישנן שתי קבוצות של תביעות: התביעות המתחסות לגופו של המנהיג-בכוח, ואלו המת-

בתהליך ההתארגנות המתוכננת של חיי האומה במדינתה תופסת בעיית-החינוך את אחד המקומות העיקריים; ואילו באספקלריה של העתיד — אולי את המקום החשוב ביותר. אף על פי כן, נדחית בעיה זאת מחמת דחיפותם של ענייני-שעה. האין אנו פוגמים הרבה בנתוני המחר, בגלל קוצר-ראיתנו זה?

קיים בבעיית החינוך צד אחד, שתוצאותיו הן מתנאי היסוד לפתרון הבעיה הבטחונית של המדינה — זו הבעיה, שהננו מופקדים עליה. כנתי לחינוך הבטחוני, לחינוך שתעודתו עיצוב אנשים שיהיו מוכשרים לקחת חלק מתאים בהגנת המדינה והעם. צד זה של בעיית-החינוך אופיו כולל וממדי נרחבים. לא נתכונתי במאמר זה לטפל בשלמותו, כי אם רק לנגוע באחד מחלקיו. יתכן, שעקב כך תונע מחשבתם של אחרים לטפל בנושא ובנושאי-המשנה הקרובים לו. בטוחני, שהדיון בהם יביא, בסופו של דבר, גם ביצוע.

מכלל הנושא — חינוכו של „העתיד-להיות-חייל“ — נתרכז במאמר זה בענין אחד: בחינוך התיכוני. חשיבותו של ענין זה רבה לגבי יצירת המפקד-לעתיד. למותר להזכיר את הצריכה העצומה בכוחות פיקוד — וביחוד בצבא כשלנו — שנוסף לתפקידי הבטחוניים הוא משמש גם אמצעי חינוכי ומגבש לאומה. די אם נציין שבעיקר בשלב חינוכי זה, ניתן להקנות לנער את הנתונים שיאפר שרו לו להיות מפקד טוב בעתיד. הקצין-הטכני לע-

יחסות לרוחו. וכן יש להפריד כאן בין דרישתנו לתכונות לבין הצורך בידיעות לדוגמה: דרוש גוף בריא, חזק, גמיש. ומאידך גיסא — דרושה ידיעה אורח-ניצול מסוים של אברי הגוף, בנסיבות לקראתן אנו מכשירים את האיש: מעבר מכשולים, קליעה למטרה וכו'. אותה חלוקה מתיחסת גם אל נתוני-הרוח: אומץ, משמעת, נאמנות — הריהם תכונות; ואילו מושגים במתדיקה, ידיעת האדם, טופוגרפיה וכו' הם בגדר ידיעות. נבנה עתה טבלה מרובעת, בהתאם לג'ל, ונפרט בה את תביעותינו:

הגוף	הקניית תכונות		הקניית ידיעות
	בריאות כוח גמישות	תנועה קרב	
הרוח	שיקול העזה כושר-החלטה יציבות אחריות מסירות קבלת מרות	ידיעת האדם ידיעת העולם ידיעת הטבע ידיעת ישראל	

ועתה נחקור כל יסוד ויסוד שבטבלה זו תוך שימת דגש על ערכי-הרוח:

2. חינוך הגוף

א. להלן הסברת שלוש תכונות-היסוד של הגוף שפירוטן בטבלה — הנראות חיוניות למילוי תפקידי פיקוד.

- 1) במונה בריאות נכללו כאן שתי תביעות: א) מניעת חליים והשגת חסינות גופנית. ב) יצירת קשיחות פיטית, יכולת-עמידה במאמץ צים גדולים וממושכים, סבילות.
- 2) במונה כוח — הכנה לפיתוח השרירים והכשרת האיש לביצוע פעולות הדורשות כוח-פיסי רב — בשטחי התנועה והקרב.
- 3) בגמישות — הכנה להשגת מכסימום של יכולת בתנועה זריזה בתנאים בלתי-רגילים, בהתמחדות גופנית וכו'.

ב. נראה עתה מהם דרכי-המעשה והידיעות, שרצוי לצייד בהם את המנהיג-לעתיד, המבוססים כולם על התכונות שהוזכרו.

- 1) תנועה — כל הנושאים הקשורים בתנועה טקטית:

א) מעבר-מכשולים טקטי — כולל צעידה במסע עות, ריצות-שדה, זחילות, קפיצות, טיפוס ותנועה על חבל, הליכות-שווי-משקל, שחיה.

ב) תנועה טכנית אחת לפחות — תהי זו נהיגת מכונת, טרקטור, כלי-שיט או מטוס. מלחמת המחר הנה ממוכנת, ויש להכין מפקד בעל תפיסה מכנית מפותחת, כולל טיפול בכלי-נוע ובכלים אחרים.

2) קרב — אורח-המעשה הדרושים בשלבי הקרב השונים: —

א) קליעה, זריקת-רימון, כיוון-אינסטנקטיבי.
 ב) קרב גוף-אלי-גוף — כידון, סכין, מקל, ג'ינג' גיצו, ג'ודו, איגרוף.

3. חינוך הרוח — תכונות

הבה נבחון את המרכיבים השונים של המנהיגות. א. שיקול — זוהי התכונה היסודית למפקד, ולצערנו אפשר לציין כי ביה"ס של היום אינו כולל בפעולתו כל הכנה בתחום זה. אהין לומר: — זוהי תכונה החיונית לחיי-יצירה פוריים באשר הם. כננתי — לחינוך המחשבה בדרכי-שיקול מסודרות. את האסכולה הקיימת — המזניחה, בעצם, שטח זה יש להחליף באסכולה המכשירה לחשיבה-שיטתית. תבוסס אסכולה זאת על אשר תבוסס, ובלבד שתהיה תורה מחשבתית המאפשרת שיטת גיתוח והרכבה — ובנין מחשבה — הגיוניים. במקום ללמד את אחד-העם מבחינת העברית והסגנון (בעיקר) — ילמד-נא התלמיד את אחד-העם בראש-וראשונה בניתוחיו. דרוש משהו מהשיטה הקרטזינית*), משהו שיאפשר לנו הגדל והמתבגר גישה אל כל בעיה, פרוקה למרכיביה והרכבתם שוב לשלמות חדשה, עריכת שיקוליו-הוא ומסקנותיו-הוא.

ב. העזה — לצרכי חינוכו של מפקד-בעתיד, ושל נער בעל אופי חלוצי בכלל — יש להוסיף אל התביעה בנוגע לשיקול גם את זו בענין ההעזה. במהלך השיקולים ישנה נקודה בה נתקל השוקל באלטרנטיבות אפשריות; וכאן קובע, לעתים, לא השיקול — השנה לגבי שתיהן, בהיותן מאוזנות מבחינת החישוב — אלא הרגש, החוש. משאלתנו החינוכית היא: — טיפול נא ההכרעה על האפשרות הנועזה יותר! אם נראה נכוחה ונעלה כנגד עינינו את טיפוס המפקד שידרש בבוא-היום — ברור ונהיר יהיה ההכרח בדמות יוזמת ונועזת.

* שיטת גיתוח הגיוני ע"ש הפילוסוף הצרפתי בן המאה הי"ז, רנה דקרט.

עם אימון והתנסות מעשיים על ידי ניצולם של תפקידים במסגרת הלימודית, ע"י הטלת משימות עצמאיות על התלמיד, ע"י טיפות אירגונים חברתיים פנימיים (ועדים וכד') ופיתוח יוזמה תוך כדי פעילות בהם.

1. מסירות — כנתי, להחדרת נאמנות מוחלטת לעם ולמדינה. אין לחסוך בהסברה והדגמה, משולבים בכל שטחי הלימוד; והמגמה — קשירת התלמיד לעם-ישראל ולמדינתו המחדשת. לשם כך, חיוני לקשור את החניך אל קרקע המולדת; ידע ויכיר כל שעל בארץ, יראה בעיניו את אשר נעשה ואת אשר יש עוד לעשות; יבקר בשטחי המשמר והכיבוש החלוצי ויחזה בחלוציות המתגשמת. ומצד שני — יכיר ויעריך את אסון האומה, יראה את עוללות הגלות, ישולב בחזיון העליה וקליטתה; יבקר את קברות הקדושים שהועלו ארצה, ובמקומות בהם נשמר זכר-אפרם של המיליונים הטבוחים. אז יסולק מלבו כל קורט התרצות-אנוכית בעצם-עצמו בלבד, כל נטיה ל"הסתדר" (שדוקא היום חוקה מאוד בחוגי בוגרי ביה"ס התיכון).

2. קבלת מרות — זו פירושה חינוך למשמעת. אם כי שואפים אנו לטיפוחן של העזה ויוזמה, יש ליצור בהקדם את היחס הנכון למרות, דהיינו — להתאמתה של היוזמה במסגרת הפעילות הכללית. אחד האמצעים לכך: יקבע אחד התלמידים כאחראי לפעילות מסוימת, ותכובדנה החלטותיו ותמלאנה הוראותיו על ידי חבריו. דוקא בשטח היחסים הפנימיים אפשר לתרגל ולהדגים יפה במציאות את עקרון המרות — מרות ועד-הכיתה, למשל, מרות האחראי על קבוצה משחקת, מרות התורן וכד'.

4. חינוך הרוח — ידיעות

א. ידיעת האדם.

מזור מאוד המצב הנוכחי, בו לומדים בבתי-הספר את גופו של האדם — אך לא את נפשו ורוחו. אין לך מקום במערכת ההשכלה התיכונית בו אין מלמדים את גוף-האדם מבחינת האנטומיה, מערכת העיכול, הנשימה, הדם וכד'; אך כמעט ואין לומדים (פרט לסמינר-למורים, ויוצאים-מן-הכלל ספורים אחרים) את תהליכי הנפש, את המבנה הרוחני של האדם. זכורני מנסיוני-אנטי, שהחומר החדש ביותר בפסיכוכיולוגיה שנלמד בגימנסיה היה זה המצוי בספרי משלי ואיוב...

הכרחי, לפי הערכת, לכלול בהשכלה התיכונית בכלל — ולא דוקא מבחינת צרכי השימוש הצבאי בה — ידיעה מפורטת למדי של הפסיכוכיולוגיה.

שרק בכוחה יהיה להציב איכויות — מול הכמוריות של האויב. שתי תכונות-תביעות אלו משולבות כאן תחת הכותרת: "העזה". חינוך להעזה — ניתן להשיגו בדרך של פיתוח משחקים טקטיים ופנימיים (לפיתוחם של אומץ-הלב-האישי והיוזמה) מהסוג שגרעיניו מצויים בכל שיטה צופית משוכללת, ותוך הקשבה לסיפורים ותיאורים היסטוריים נבחרים.

2. כושר-החלטה — על החניך, המפקד-לעתיד, להתרגל להחלטה בהירה וברורה. שוב, רק תהליך-הרגלה בן-שנים יצלח לפיתוח תכונה זאת, וימנע את נגע הפסיחה-על-שתי-הסעיפים, לכך אפשר להשתמש בתפקידי פיקוד בפעילות צבאית-למחצה, במסגרת הגדנ"עות; אפשר גם להעזר במשחקים מסוג השחמט — במתכונות טקטיות, בהן גם הזמן מופיע כגורם. ניתן לנצל מין משחק, כמשחק האנגלי Tri-Tactics (מעין שחמט, עם מספר כלים גדול בהרבה וארגון המחייב מודיעין פעיל, ניידות ושיתוף-פעולה בין כלים). בזאת יושג פיתוח של שלוש התכונות גם יחד — שיקול, העזה וכד' שר-החלטה. נזכיר כאן, שוב, גם משחקים מטיפוס "חדירה-למעוז", "שוטרים וגנבים" וכד'.

3. יציבות — תכונה זאת באה לטפח קשיחות ותקיפות רוחנית — מצרכי-היסוד למנהיגות. תכונה זו הגדיר פילד-מרשל א. וייל בספרו "מצביאים ומצביאות", במונח האנגלי: Robustness — הוה אומה, עמידה איתנה בפני מתח פסיכולוגי ממושך. תכונה זו כוללת התקשחות-כפרט בפני אימות הקרב החד-דיש (התחסנות לגבי הפחד בפני הפגז, השריון או המטוס) — יחד עם התעלות, כמנהיג, מעל ללחץ המתמיד: הכוונה לשאת במעמסת הנהיגה-באנשים לאחר ימים ולילות ללא שינה, למול הבלתי-נודע המקיף אותך מכל עבר; ועוד.

4. להשגתה של תכונה הכרחית זו עשויים לסייע — חומר ספרותי מתאים (נזכיר כאן את השפעת הספר "אנשי פנפילוב" על הקדרים הפיקודיים של ההגנה ושל הפלמ"ח, בשנים האחרונות שלפני מלחמת העצמאות). כמרכון תירגול והרגלה בעמידה בתנאי-לחץ-ומתח, בליווי חיקויים של מצבים קרביים. שוב דברים, שניתן לתרגלם ולהתנסות בהם תוך ביצוע תפקידי פיקוד בגדנ"ע.

5. אחריות — היא מתכונת-היסוד שאנו חפצים בהן, למפקד ולאזרח כאחד. תכונה, בעצם, כולל יותר — היא מכוונת גם לאהבת האחריות, ליצירת אדם, שיהא שש למלא תפקיד של אחראי במסגרת האזרחית או הצבאית, אליה הוא משתייך, ולשאת בעומס. יש כאן צורך בהסברה, יחד

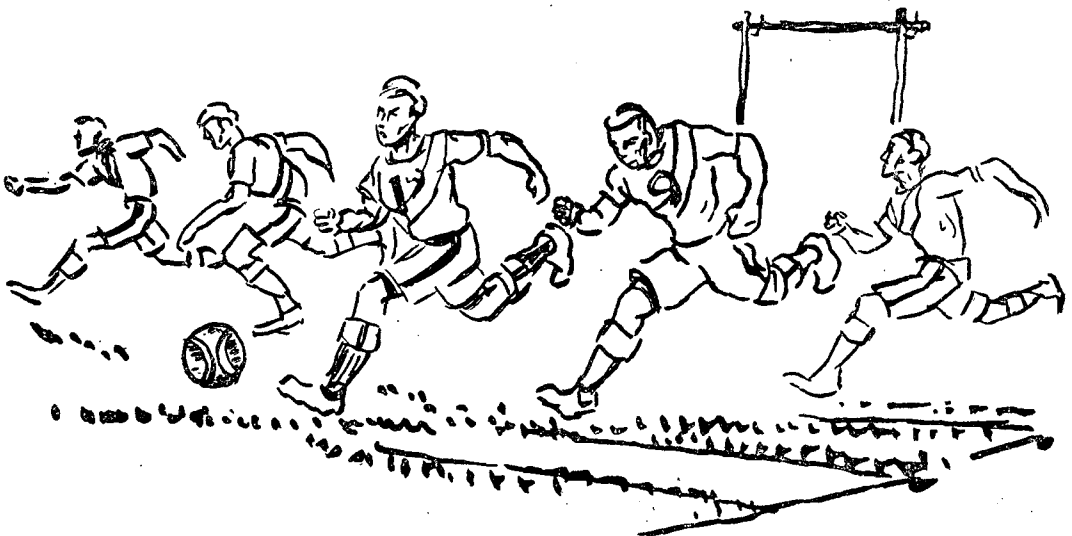
את כל אלה בשנתיים תחת שלוש — על חשבון שרטוטי מערכות הגבישים ומנין משפחות המאר-בנים? נסתפק בשטחים אלה בעקרונות, ניצור תמונה מלאה של רעיונות-היסוד בהתפתחות הגיאולוגית, במקביל להתפתחות הביולוגית, ונותר על הפרטים. תחת זאת נקדיש שנה ללימוד עמי הער-לם, ההתפתחות הגזעית (האנטרופולוגית והאתנית) והלשונית (הפילולוגית), משחק התרבויות במרחב (מסין ועד ארה"ב) ובזמן (מאיש נאנדרטאל — ועד לתרבות הטכנית של ארה"ב ולתרבות האסתטית של מערב-אירופה). נשרטט בפני התלמיד את יסודות הכלכלה העולמית — את יחסי-הגומלין התעשייתיים והחקלאיים, את המניעים הגדולים של המדיניות העולמית — במקום להעסיקו בהבדלים שבין גיבוש מונקליני לטריקליני.

ולא רק בשטח הגיאוגרפיה כך. יש להכניס רפור-מה בלימוד ההיסטוריה הכללית. חשוב הוא לימוד העובדות כסדרן; אך חשוב ממנו לימוד הגורמים ודרכי פעולתם. יכללו בלימוד זה יסודות הסוציאולוגיה, תוקדש השנה האחרונה לבחינה כוללת, מסכמת, שלמה של תולדות האנושות — מהר-פעת איש-המערות ועד לדורם של טרומן וסטלין — כשהכל מבוסס על ניתוח בוגר ומדעי.

וקצת הומניזם, ואהבת האדם. יוחלף לימוד ה"זמרה" — המעלה חיובים על שפתי התלמיד בעל הקול שאינן-צלול — באסטיקה אלמנטרית. יוסבר לעזר מהי הרמוניה: במוסיקה, בציור או בחיים. ועל חשבון כמה שעורי ציור, (שאגב אפשר לשפר בהרבה את יעילותם ע"י קביעת שיטת לימוד מתוכננת במקום התווה הקיים בנושא זה).

לוגיה האלמנטרית. על זאת יש להוסיף פרק של מתודיקה — ותצמח מזה התועלת המלאה גם למשרד החינוך עצמו, במאמצו להרחיב את מסגרות כוחות-ההוראה. תירגול מתודי למעשה יוכל להתקן, למשל, באחד המקצועות הטכניים של האימון-הגור-פני; ידע האיש להדריך היטב במקצוע אחד — ויוכל כבר לגשת גישה חפשית יותר אל ההדרכה בכל ענין שיוטל עליו בעתיד. כן יש לפתח ידיעת טיפול-באנשים, מציאת גישה אל הפרט ואל קהל; יכולת זאת ניתן לטפח בחניכים ע"י שיטילו עליהם ארגון שיחות, הרצאות, וינצלו את פעילותם במוסד דות הארגונים של התלמידים (ועדים, חוגים וכו'). ב. ידיעות העולם.

ההשכלה הכללית, במובנה המקובל, לקויה בהח-לט אצל בוגר ביה"ס התיכון בישראל כיום. די להשוות את היקף הנושאים המוכרים לו עם זה הרגיל אצל בוגר ביה"ס המערב-אירופי — כי להינכה בליקויים. כל בחינה של תכנית הלימודים ב-4 הכי-תות של ביה"ס התיכון מראה ברורות את החסר. איה הפרת האנושיות והעולם, כפי שהם קיימים היום? איה לימוד הגיאוגרפיה העולמית, כשהיא כוללת את הצד החמרי והרעיוני הטבעיים במושג זה: הכלכלה על כל שטחיה, הגיאוגרפיה המדינית, האתנית והתר-בותית? היום נותן בית-הספר התיכון קורס של שלוש שנים בגיאוגרפיה: גיאוגרפיה פיסיית ומתמטית (שנה אחת), מינרלוגיה וקריסטלוגרפיה (שנה — שבה נכללים שרטוט ולימוד כל מערכות ההתגבשות של הגבישים, עד לעקומות ביותר), גיאור-לוגיה ופליאונטולוגיה (שנה — קורס המגיע עד למנין כל סוגי המאובנים למיניהם). מדוע לא "נחסל"

תוכנס סקירה על תולדות האמנות. ישה התלמיד את שרטוט שורה-הבר של איש המערות עם הפרים של פיקסו. יראה — ירחבו אפקיו — ויחבוק, ברוחה, עולם ומלואו.

יתכן שהקורא ידמה, שסטינו כאן מן המגמה. יתכן ולא יראה על שום-מה צריך דוקא מי שיהא פעם מפקד או קצין-מטה. לדעת תולדות האמנות, סוצייר לוגיה או כלכלה. ובכן: הנסיון (ולאו דוקא שלנו — כי אם גם של אומות-העולם הגדולות, המנוסות) מוכיח ש צ ר י כ שידע זאת. ראשית — משום שכדי להיות מפקד טוב עליו להיות אדם טוב, לאהוב את רוח-האדם ולדעת אותה. ושנית — משנזכה להצצה זו, למבוא-ראשוני כזה — יהיה מסוגל, הוא- עצמו, ללמוד ולהתפתח בתמידות, לקלוט ולדלות מכל מקור ומקור; ואף להכניס עצמו לשלב של יצירה בשטח הצבאי, ולהגות בדרך הגיונית ומבוססת רעיונות בטחוניים, צבאיים או חלוציים. בעזרת גישה הומניסטית כזאת יהפך לאדם מ ת ה ו ה ומתפתח, ולא יפסיק את פעילותו הרוחנית עם צאתו את כתלי ביה"ס — כמעשה 80% מהבוגרים היום. צריך ליצור את האופק הפתוח ולגרות את תיאבון-ההתפתחות.

ג. ידיעת הטבע.

אף בשטח זה נדרשת, שוב, אותה גישה: מכסימום התפתחות כללית יסודית, ידיעת עקרונות ושיתות — תוך ויתור על כמה פרטים — למען פתח איש הרוצה ומסוגל לחקור, איש העוקב אחר גלגולי המדע של ימינו ומצפה בסקרנות פעילה "למחר" המדעי. באם נשיג את אלה, נשיג ממילא מפקד שגם בגישתו למקצוע-הוא — לטקטיקה או לתורת-המנהיגות, להדרכה או לפיתוח כלי-נשק — יסתכל קדימה ולא יסתפק ב"דריכה-על-המקום".

כמה שינויים באורח-הלימוד הנוכחי הנם בגדר צורך חיוני אף למדינה בכללה. לא יתכן להמשיך וללמד פיסיקה, תימיה או ביולוגיה על יסוד המדע,

נאמר, של שנת 1901. לא יתכן, למשל, להוסיף בשעות ספורות בלבד, בצד הפיסיקלי של מדעי הטבע, את תורת-האטום (בעצם רק "סיפור" על תורת האטום כפרק "בקשיש" לתלמידים, בסוף הלימודים). ולא יתכן בכלל לגנות, ברוב המקרים, את התפתחות המדע, מאז 1905, ולנתר על תורת היחסות, המ- צומצמת והמתרחבת, על תורת-הקונטים או על המ- כניקה-הגלית. אין כנתי לאמר שיש לתת בשלבי הסיום של בית-הספר-התיכון קורס אוניברסיטאי של פיסיקה-חדשה; אך אפשר לתת אלמנטים של כל הנושאים החדשים, אפשר להסביר את הקוסמולוגיה, או את המיקרולוגיה האפיסיקלית, על היסודות החד- דשים. אפשר, בקיצור, לצאת לגביהן מיד מלכתחילה, מבסיס חדיש ומתוקן — ולמנוע ע"י כך את הקושי העצום בפניו מוצג התלמיד בוגר ביה"ס התיכון — הנאלץ לשבור ולשנות מן-היסוד את כל מושגיו המ- דעיים שרכש שם — שעה שהוא עובר ללימוד פיסי- קה חדשה בכי"ס גבוה. יש להרגיל את מחשבת התלמיד אל דרכי-הגישה של המדע של ימינו. כאן תדרש גם רביזיה רצינית של ספרי הלימוד, אשר אין שיעור לחיוניותה — אם נרצה להסיר את הכב- לים מעל כוחות-המחשבה הצעירים. מביש ממש המ- צב בו אנו נתונים היום: — 50 שנות המדע, אולי מהנהדרות ביותר בתולדות-האדם, מוצפנות ומוס- תרות מעין כל תלמיד רגיל עם סיימו את חוק- לימודי-התיכונים.

אכן, בצד לימוד החומר עצמו — הכרחי גם מתן סקירה קצרה, אך ממצה, מבחינת קווי-היסוד של תולדות המדע והתפתחותו. שוב, גם כאן, יש ליצור את האהבה למחקר, לסקרנות היוצרת של האדם, לקדמת המחשבה וההישג.

אינני רוצה להכנס לפירוט הרמה המקצועית אליה יש להגיע במתמטיקה, פיסיקה, כימיה, ביולוגיה או בוטניקה. ודאי, יש כאן מקום להרחבת-יתר; אך

נסתפק בקרי מחשבה בלבד, ונשאיר את הפירוט לביצוע.

ו. ידיעת ישראל

הכרת-העם — הכרת חינוכי הוא ליצירת מוגת-העליות ועיצוב דמות האומה לעתיד. נזכור את תפקיד הצבא ככור-ההיתוך החשוב שבמדינה — ונבין עד כמה יש לצייד את המפקד-לעתיד בידיעת ישראל. על-כן נראה לי, שאין מקום לנתר על לימוד התנ"ך, אך אולי ראוי היה לקצר בלימודו המפורט של כל ספר וספר (ולהסתפק בפרקים העיקריים) — וללמוד יותר את הרקע ההיסטורי והספרותי. מצד שני, דומה כי אפשר ואפשר לקצץ משהו בלימוד המשנה, והתלמוד — יש, פשוט, להסתפק בכמה שעורים, בלימוד דוגמה או שתיים בכל מקום (מהאפייניות והמאלפות ביותר) ולהרחיב, לעומת זאת, יותר את הלימוד על המשנה ועל התלמוד.

יש להחיות את לימוד ישראל-בארצו, ולהגיע לידי „התחיות” של התלמיד באותן התקופות, תוך קשירת מאורעותיהן בקרקע הארץ. כל מקום ומקום על פני-הארץ, ועל מפתה, אשר רק מצויה לגביו אסוציאציה היסטורית כלשהי — חייב לשמש מעין תזכורת חיה לפרק זה או אחר בחיי האומה, במלחמתה או בגבורתה. כאן ניתן ליצור מסורת הגנתית לוחמת בת רמה גבוהה, תוך קשירת עבר הווה: גבורי מצדה עם הל"ה. עוד נשוב, בפרק הבא, לבדוק כיצד יושג דבר זה ע"י כמה שינויים יסודיים בשיטת הלימוד. אך נציין כבר כאן, שאפשר להשיג זאת קודם כל ע"י חלוקה מתוקנת של עונות הלימוד בתולדות ישראל, תוך הקצאה רחבה הרבה יותר של שעות משעות לימוד ההיסטוריה לפרקים על ישראל בארצו ועל הקשר בין ישראל לארצו.

יש לכלול בנושאי ההיסטוריה העברית את הציורנות, מלחמת-השחרור והקמת המדינה — ולהרחיב בלימודן. ושוב יש כאן מקום לפיתוח מסורת-קוממיות, שהיא צורך חינוכי לבטחוננו של העם. דגש יושם על חלוציות, על יומה יוצרת ועל ראית ישראל גבוהת בתוך עולם מתפתח, שאינו עומד אף הוא על מקום אחד. ויצוין: חשוב להשמר מטיפוח שנאה ואיבה גבוהות. יש לבנות על אהבת מרדכי — ולא על שנאת המן. אך, כנגד זה, יש להבליט במיוחד את קדושת שלמותן של האומה והמדינה, כוננות להגנתן בפני כל פולש ומכרית.

לימוד מפורט על ארץ-ישראל ושכנותיה הינה, כמובן, צורך חינוכי להכשרת המפקד-לעתיד. וזה — תוך פירוט רב ומציאותי, פיתוח ההתמצאות

(וז הכללית — בחבלי-הארץ בכללה, וזו המעשית — בשטח), קריאת המפות ושליטה בקניהן. רצוי מאוד לימוד השפה הערבית, להכרת שכנינו ותרבותם — דבר שהוא בעל-חשיבות כשלעצמו בחיי השלום; אך ערך חשיבותו עולה בשעת מלחמה.

5. המצע ללימוד-החינוכי המותאם

א. כיון שמיצינו את תביעותינו מיצוי-ראשון, נגש עתה להרכבת מצע שלם, שיהא ארוג מיסודות-החומר הנ"ל. תחילה נפריד בין מה שיינתן במסגרת ביה"ס לבין מה שיעשה בתיאום בין ביה"ס לגדנ"ע, מבחינת אמצעי-הביצוע:

ביה"ס — יתרונו באיכות ההוראה, המבוססת על מורים אשר שנות לימוד אקדמאי הושקעו בהכשרתם ולצידם אפשרויות שאיבה מתורות מתודיקה ופדגוגיה מפותחות.

הגדנ"ע — יתרונו במבנהו הצבאי-למחצה, המאפשר תירגול מעשי של עיקר פעולות הלחימה — בשלד של מבנה-הפיקוד והשירותים. במסגרת זאת אפשר גם להגשים הלכה-למעשה כל אימון הדורש ציוד צבאי-למחצה (לדוגמה — לימוד המטוס. וכל המתחסס להכשרה ראשונית של חובבי-האוויר-לע"תיד).

לפיכך נקבע: הלימוד הגופני והחינוכי בכללו יכיר סס על השתלבות בלימודי ביה"ס התיכון; התרגול הכללי, ולימוד המקצועות הצבאיים — על הפעילות בגדנ"ע.

ניגש עתה לפירוט המצע בחלק הנוגע לביה"ס:

ב. לימודי בית-הספר התיכון.

(1) האימון הגופני — כפי שהזכרתי, הכי נזה רק לציין רשימת נושאים, שישמשו יסוד לעבודת האימון הגופני:

אתלטיקה ומשחקים — לפיתוח הגוף (כוח וגמישות);

מסעות — להשגת קשיחות וכושר-תנועה; מעבר-מכשולים — כמקצוע מרכזי, עם הפירוט שצוין לעיל (כולל שחייה). הדגש — על התכונות הגופניות שצוינו ועל פיתוח אומץ-לב אישי;

האבקות: — ג'ירג'יצה, ג'ודה, איגרוף והשאר. (2) הארגון המרכזי — הקמתם ועידודם של ארגונים פנימיים של התלמידים — ועדי-כיתות, מזכירים, ועדי-ביצוע לפעולות שונות (טיולים, סיוע רים וכו') — ובכלל, ביצוע משימות עצמאיות תוך הטלת אחריות ישירה על יחידים ועל קבוצות

(שיחות, הרצאות, הסברת טיול וכד'); הדגש על אחריות, יומה העזה, משמעת פנימית — שכמוהם, בסיכום, כהכנה למנהיגות.

3) תינוך רעיוני — ליצירת קשר עם רעיון הגנת העם, ולפיתוח דרכי מחשבה ההולמים אותו — יש להשיג ע"י:

א) בחירה מתאימה של חומר קריאה. נזכור כאן שוב את השפעתו של „אנשי פנפיר לוב". חומר מעין זה ניתן לשלבו, במשך שנות הלחימה, בקטעי הספרות הגלמדים, בחומר היסודי ללימודי הדקדוק והסגנון, בכתיבת תמציות לספרים וכדומה.

ב) טיולים, שמטרתם התקשרות לכל אבן ולכל פינה בארץ; התקשרות לכל עליה מעליות קיר בוץ-הגליות, השתלבות ברעיון החלוצי והתחיות עם נושאו ומפעליו.

ג) ביקורים במוסדות ביצוע, בארכיונים ומוזיאונים, ליד מצבות ומוזכרות, בשדות קרב חדשים וישנים — והתיארת העבר ההיסטורי, קשירת העבר בהווה.

התינוך הרעיוני, על כל צורותיו, צריך שיהא מכוון כולו ליצירת תכונות של העזה, יציבות, אחריות ומסירות.

4) המקצועות הרעיוניים. כאן, בעצם, צריכה לבוא המהפכה העיקרית (בדרכי הביצוע של התמורה נטפל עוד בסוף המאמר). החומר צריך שיכלול:

א) תורת מחשבה. ביסוס שיטת מחשבה, הפעלת תהליכים של אנליזה וסינתזה, חקירת נושא ועריכת מצע. וזה — ע"י שעורים עיוניים ותירגול בנושאים קלים, מאלה שנפגשים בהם פגישה בלתי אמצעית, מחד גיסא; ורחבים יותר ומצריכים העמקה רבה יותר, מאידך גיסא (בתוך זה: הכנת מחקרים, מצעים וכד').

ב) פסיכולוגיה. יסודות הפסיכולוגיה, עם אפליקציה פדגוגית, פרקים במתודיקה של ההסברה. הכנה להדרכת נושאים נבחרים ולהסברתם; הכשרה בגישה לטיפול באנשים (בפרטים ובקבוצות).

ג) רפורמה הומניסטית של לימודי הגיאוגרפיה וההיסטוריה. ויתור על לימוד (שהנו למעשה, לימוד-סרק) של פרטי המינהל, לוגיה, הקריסטולוגרפיה או הפליאונטולוגיה, העברת לימוד הגיאוגרפיה הפסיקלית והגיאולוגיה לפסים של עקרונות התהוות.

הכנסת שנת-לימוד של מדעי האנושיות

והעולם כסיכום ללימוד הגיאוגרפי, תוך התעכבות על הצד הלשוני והאנטרופולוגי, התרבותי, יסודות הכלכלה העולמית והגיאוגרפיה המדינית.

הכנסת שנת-לימוד מדעית כללית של ההיסטוריה, תוך התבססות על פרקי סוציולוגיה וכלכלה מדינית, ותוספת פרק של תולדות התרבות האנושית (ע"ה ויתור על פרטים במהלך הלימודים הכללי).

ד) הוספת פרקי אסטיטיקה ותולדות האמנות, על-חשבון לימודי הזימרה והציור, תוך השארת פינת-זמן ללימוד טכני מדויק של מקצועות אלה.

ה) לימודי המדע המדויק — כאן דרך שה בעיקר מודרניזציה מוחלטת, תזווה בממדי דור-התפתחות. ביסוס החומר במתמטיקה, פיסיקה, כימיה, ביולוגיה ובוטניקה על המדע החדש, פרי 50 השנים הפוריות בהתפתחות המדע וכן, הוספת פרקים בתולדות המדע.

ו) ידיעת ישראל. החלפת לימוד הפרטים בלימוד עקרונות והשקפות: במידת-מה — בלימוד התנ"ך (בו כבר קיימת, חלקית, גישה כזאת ע"י לימוד המבוא לתנ"ך בשנת הלימוד האחרונה); ובעיקר — בלימוד המשנה והתלמוד — והחלפתם, במידה ניכרת, בלימודים על המשנה ועל התלמוד. חלוקה-מחדש של הקצאת-הזמן לפרקים בהיסטוריה הישראלית, תוך הדגשה עיקרית של ישראל בארצו (שתי שנים) ויצירת פרק של ישראל בארצו היום, כולל חקר תקופת מלחמת השחרור והקמת המדינה. הדגש — על קוממיות העם. צריך לעמוד על תפקידו של הפרט במסגרת כלל זה. יש להנחיל ידיעה טובה של מלחמת השחרור, על שלביה ומהלכיה.

ברור הדבר, שיש לארגן מחדש את שיטת הלימוד בהיסטוריה הישראלית. התלמיד, הלומד את תקופת ישראל בארצו במחלקה החמישית, עוזב את הגמנסיה כשבזכרונו רשמים קלושים בלבד. הנני מציע לעבור לשיטה הנהוגה במערב-אירופה, שיטת המחזור השנתי. בשיטה זאת עוברים כל שנה מחדש על כל ההיסטוריה, אלא מקדישים כ-60% מהזמן לאחת התקופות — בכל שנה לתקופת אחרת. ע"י כך נפטרים מן ההכרח ללכת דוקא בסדר כרוני, לוגי מהמחלקה החמישית ועד לשמינית; ומצד שני, מגיעים לידי בקיאות אמיתית אצל התלמיד, ולא זו בלבד, אלא שיש כאן גם יתרון נוסף — בכל-אחת

גול בתפקידי הדרכת ונהיגת אנשים.
החלכת קבוצת אנשים בשטח, תוך גילוי התמצאות טופוגרפית.
לא הוזכר כאן כל החינוך הטרום-צבאי האחר
הניתן ע"י הגדנ"ע, במידה שאינו קשור ישירות
בהכנה לתפקידי פיקוד.

ד. ביצוע.

ברור הדבר, שהכנסת השינויים המוצעים והפעלת
המצע הנ"ל חייבים להיעשות בהדרגה, תוך תקופה
של שנים עד ארבע שנים. הקשיים יהיו בעיקר בחלק
העיוני: לא בגלל איזה קושי אורגני שיהא קשור
במקצועות עצמם, אלא בשל ההכרח להכין את
המורים מחדש לצורך משימה זאת. כאן נדרשים
עבודת-סמינריונים יסודית, ביצוע השתלמויות בהר
ראת כל המקצועות הנ"ל והדרכת חבר המורים בהג'
שמת ה"הומניזציה" והמודרניזציה של הלימודים.
השתלמויות אלה — צריך יהיה שתנהלנה ע"י קבוצה
צוות מורים נבחרים, על סמך פרטיה ומגמותיה של
תכנית, שתעובד ע"י ועדה משותפת של משרד החי-
נוך ומשרד הבטחון והמטכ"ל.

נזכיר בהזדמנות זו את ההשתלמויות, שהיו נערכו
כות בגרמניה בשנות העשרים של המאה הזאת לשם
עידכון מתמיד של הלימוד המדעי, די לעיין, למשל,
בחומר מעין זה בספריו של הפרופ' פליכס קליין
Elementary Mathematics from an Advanced Stand-
point שהם פרי סמינריונים כאלה למודרניזציה של
לימודי המתמטיקה — כדי להוכיח באפשרויות הצ-
רונות בגישה כזאת.

בסיכום: — באם יכירו המוסדות האחראיים
בתכופות הבעיה, עוד ניתן בידינו כיום לעצב מחדש
את דמותו ואופיו של הנוער העובר דרך ביה"ס
התיכון ולהפכו לנושא-בעול בהקמת האומה.
ויש להזדרז בביצוע — השעה דוחקת.

משנות לימוד אלה עושים את הסקירה מתוך נקודת-
מבט אחרת, כשהיא נעשית בהדרגה מבוגרת יותר
ויותר. לדוגמה: במחלקה החמישית אפשר לסקור
את כל ההיסטוריה בהדגשת המאורעות והאי-
שנים, בששית — התרבות והלשון, בשבי-
עית — הכלכלה והחברה, בשמינית — יחסים
מדיניים והמסגרת העולמית (ברור, שיש ויש כאן
מקום לקביעה יסודית של תוכן הגישות השונות,
וסדרן — על סמך לימוד מפורט של האפשרויות —
שתהיה גם שונה מזו שסומנה כאן).

לימוד יסודי של ארץ-ישראל ושכנותיה,
מלווה בשוטטות בארץ, יחד עם הקניית יסודות
הטופוגרפיה.

לימוד השפה הערבית, כלימוד חובה (לפחות —
לבנים).

סקרנו בזה את הצד העיוני — ברוב המקצועות
בהם נראה הצורך בחידוש או שינוי. אולם גם בשט-
חים אחרים יהיה צורך בהתאמת חומר-נושאים,
וכיוב"ז.

ה. הגדנ"ע.

נסכם פה רק במה יתרום הגדנ"ע את חלקו
בהכנת הקדרימ-העתידיים:

- (1) תנועה מכנית — טיס, שיט או נהיגה.
- (2) קליעה, זריקת-רימון, כיוון אינסטינקטיבי.
- (3) מאבק-גוף-אל-גוף — כידון, סכין, מקל.
- (4) משחקים "טקטיים" — דרצדדיים, חדר ובחוק. דגש על יומה, העזה, שיקול אחריות; בסיכום — כושר-מנהיגות.
- (5) חינוך לאומי בקרב — ראשית חיסון בפני פחד השריון, הפגז והמטוס.
- (6) תפקידי פיקוד — הטלת תפקידי פיקוד, חינוך לאחריות ומשמעת, הכנת המשטר הצבאי, תיר-

עלינו לחנך גברים שמתוצאות חינוכם הגופני צריכים לנבוע משמעת ודיקנות-הפעולה,
אומץ-לב והכשרה להתאמצות מכסימלית.